

Çarkıfelek

(*Passiflora incarnata* L.)

Tropik ve ılıman bölgelerde yetişen ve yetiştirilen bir tırmanıcı olan çarkıfelek (*Passiflora incarnata* L.; Çarkıfelekgiller [Passifloraceae]) bitkisinin kurutulmuş topraküstü kısımlarıdır. Ülkemizde "saat çiçeği" adıyla da bilinen ve gösterişli çiçeklere sahip olan bitki; bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilmekte ve sınırlı ölçüde tarımı yapılmaktadır. Tropik ülkelerde çarkıfelek türleri, özellikle lezzetli meyvesi (*passion fruit*) nedeniyle yetiştirilmektedir.

Avrupa farmakopesinde, çarkıfelek herbası (*Passiflorae herba*) ve çarkıfelek kuru ekstresi (*Passiflorae herbae extractum siccum*) kayıtlıdır.

Almanya'da tablet, draje, şurup, tentür ve enfüzyon gibi formlarda, reçetesiz ilaç statüsünde satılmaktadır. Oğulotu yaprağı ve kediotu kökü ile olan karışımları, sakinleştirici (sedatif); alıç çiçeği ve yaprağı ile olan kombinasyonları, kalp kuvvetlendirici (kardiyotonik) olarak kullanılmaktadır. Homeopatik ilaç olarak, ağrı kesici, asabi uykusuzluk ve asabiyette kullanımı kayıtlıdır. Çocuklar için sakinleştirici çay (*Species nervinae pro infantibus*) formülünde; oğulotu yaprağı (%30), lavanta çiçeği (%30), çarkıfelek (%30) ve sarı kantaron (%10) yer alır. Alman E Komisyonu'nun "sakinleştirici çay" formülü; kediotu kökü (%40), çarkıfelek (%30), oğulotu yaprağı (%30)

içerir. ABD'de uyku verici preparatları, gıda takviyesi olarak satılır.

Avrupa farmakopesine göre, çiçeklenme zamanı toplanan, parçalanmış ya da kesilmiş çiçek ve/veya meyve içerebilen kuru drog; viteksin üzerinden hesaplanmış en az %1,5 flavonoid içermelidir. Fransız farmakopesi, viteksin üzerinden hesaplanmış flavonoid oranının %0,8 olmasını öngörür. Alman farmakopesine göre, drog hiperozit üzerinden hesaplanmış, en az %0,4 flavonoid içermelidir. İngiliz tıbbi bitki farmakopesine göre, drog en az %15 suda çözünen ekstre taşınmalıdır. Avrupa farmakopesine göre, %40-90 etanol, %60 metanol ya da %40 asetonla ve uygun yöntemle hazırlanan kuru ekstre, viteksin üzerinden hesaplanmış en az %2 flavonoid içermelidir.

Çarkıfelek droğu, %2,5'a kadar flavonoidler (apigenin ve luteolin glikozitleri, izoviteksin, viteksin, svertinin ve

karbon-glikozitleri, kemferol, kesretin, rutin), eser miktarda (en çok %0,01) indol alkaloidleri (harman, harmin, harmalin), kumarin türevleri, siyanojenik glikozitler (ginokardin), yağ asitleri (linoleik, linolenik), zambak, maltol, fitosteroller (stigmasterol), şekerler (sakkaroz) ve eser miktarda uçucu yağ taşır.

Alman E Komisyonu, asabi huzursuzluk hallerinde dahilen kullanımını öngörür. İngiliz tıbbi bitki farmakopesi uyku bozukluğu, huzursuzluk, asabiyet, anksiyete (iç daralması), nevroz (şiddetli sinir ağrısı) ve sinirsel taşikardiye kullanılabileceğini belirtir. ESCOP monografında gerginlik, huzursuzluk, uyku zorluğunda kullanılabileceği kayıtlıdır.

Alman standart çay ruhsatına göre, 2 gram (yaklaşık 1 tatlı kaşığı) ince kıyılmış drog üzerine, 150 ml kaynar su dökülür; 10-15 dakika bekledikten sonra, çay süzgecinden süzülür ve günde 3-4 kupa, yatmadan önce 1-2 kupa içilir. 12 yaş ve üstü çocuklar ile yetişkinler ve yaşlılar, günde 4-8 gr kıyılmış herba kullanılabilir. %25 etanolü sıvı ekstresi (1:1) (gr/ml), 0,5-2 ml günde 3-4 defa; %25 etanolü tentürü (1:8) (gr/ml), 2-4 ml günde 3-4 defa; saf kuru ekstresi 5:0-6:0:1 (a/a), 0,3-0,4 gr günde 3-4 defa kullanılır.

Gerçek drog, sıklıkla başka çarkıfelek türleriyle karıştırılmaktadır. Bu sahtekarlık, farmakope analizleriyle ortaya çıkarılmalıdır.

K. Hüsnü Can Başer
Prof Dr; Anadolu Üni. Eczacılık Fak.

Bu yazıda belirtilen ifadeler, sadece bilgilendirme amaçlıdır; tavsiye niteliği taşımaz. Hastalıkta, tedavinin mutlaka doktor kontrolünde yapılması gerektiği unutulmamalıdır.